

*О. Є. Блащук,
студентка IV курсу
факультету міжнародно-правових відносин,
Національний університет «Одеська юридична академія»*

ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕДІАЦІЇ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

Звертаючись до зарубіжного досвіду, ми прослідковуємо тенденцію до пошуку альтернативних варіантів судової процедури. Медіація – добровільний та конфіденційний спосіб вирішення конфліктної ситуації за допомогою третьої сторони – медіатора. Програми примирення (медіація) вперше з'явилися наприкінці 70-х років у США. Сьогодні медіація на рівні національного законодавства успішно реалізовується у Австрії, Бельгії, Великобританії, Німеччині, Норвегії та інших країнах.

Актуальність медіації активно досліджується на доктринальному рівні, зокрема, питаннями впровадження та реалізації процедури примирення займалися такі вчені Боброва О.М., Горова А.О., Зайцев А.Н., Кузнєцов Н.В., Подцерковний О.П., Севастьянов Г.В. та ін.

Згідно ст.55 Конституції України: «Кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань». На міжнародному рівні було прийнято Директиву 2008/52/ЄС Європейського парламенту та Ради «Про деякі аспекти медіації у цивільних та господарських правовідносинах», якою визначені головні цілі імплементації в національне законодавство країн-членів Європейського Союзу процедури медіації. В Указі Президента України «Про концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів» від 10.05.2006 р. № 361/2006, серед інших положень передбачено необхідність розвитку альтернативних (позасудових) способів врегулювання спорів, а також створення умов для стимулювання дешевших і менш формалізованих способів їх врегулювання, необхідність інформування громадськості про переваги таких способів захисту прав порівняно із судовим механізмом, також зазначено, що звернення до суду бажано використовувати як винятковий спосіб врегулювання юридичного спору. У Законі України «Про безоплатну правову допомогу» також згадується про процедуру медіації. Зокрема, ст. 7 цього Закону передбачає, що одним із видів послуг із надання первинної безоплатної правової допомоги в Україні є надання допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правової допомоги та медіації.

Проект Закону України «Про медіацію» був зареєстрований 3 липня 2013 року депутатами Ківаловим С.В. та Развадовским В.Й., де було вказано, що медіація – позасудова процедура врегулювання конфлікту шляхом переговорів за допомогою одного або декількох посередників (медіаторів). Проте, дане визначення піддавалось критиці, так як в ньому не розкрито сутність самої процедури.

Формальне визначення поняття «медіація» наводиться в ст. 1 Типового закону ЮНСІТРАЛІ щодо міжнародних комерційних арбітражних процедур, згідно з яким медіація – це процес, коли сторони залучають третю особу або осіб,

з метою надання ними допомоги у мирному врегулюванні спорів, що виникають із приводу контрактних чи інших правових відносин, або пов'язані з ними.

Основні принципи медіації:

– добровільність – сторони не можна змусити скористатися медіацією, лише за згодою.

– рівність сторін – жодна сторона не має переваг і їм надається однакове право висловлювати свої думки щодо предмету спору, шляхів вирішення конфлікту.

– неупередженість та незалежність медіатора – медіатор повинен виконувати свою роботу чесно і об'єктивно

– конфіденційність – спір буде вирішений без участі сторонніх осіб і медіатор не має права розголошувати будь-яку інформацію.

Конституційним судом України рішенням №15-рп/2002 від 09 липня 2002 року було визнано неконституційним положення Господарського процесуального кодексу України (ГПК) про обов'язковість досудового врегулювання спорів у справі про досудове врегулювання спорів: право особи (громадянина України, іноземця, особи без громадянства, юридичної особи) на звернення до суду за вирішенням спору не може бути обмежене законом, іншими нормативно-правовими актами.

Не дивлячись на загальну заборону обов'язкового досудового врегулювання спорів, Конституційний суд визнав, що встановлення законом або договором порядку досудового врегулювання спору за волевиявленням суб'єктів правовідносин не є обмеженням юрисдикції судів і права на судовий захист. Тому не можна зменшувати роль попереднього примирення, як заходу, що економить час та кошти.

Важливу роль медіація відіграє, як аналогія мирової угоди, яка буде можлива на всіх стадіях вирішення господарського спору. А вже затвердження апеляційною інстанцією мирової угоди, укладеної сторонами в процесі апеляційного провадження, не є можливим, оскільки це потягло б скасування рішення місцевого господарського суду з відповідної справи, що допускається виключно з підстав, передбачених ст. 104 ГПК. Також це стосується і касаційної інстанції. У постанові від 10 листопада 2009 р. у справі №21/108-09 Вищий господарський суд зазначив, що «затвердження касаційною інстанцією мирової угоди, укладеної сторонами в процесі касаційного провадження, не є можливим, оскільки це потягло б за собою скасування рішення суду першої інстанції та постанови апеляційної інстанції, що допускається виключно з підстав, передбачених статтею 111-10 Господарського процесуального кодексу України». Так як законодавець позбавив можливості укладання мирової угоди сторонами в апеляційній та касаційній інстанціях, медіація зможе усунути прогалини в українському законодавстві.

При цьому медіатор повинен стежити за правилами медіації. Він повинен лише організувати переговори між сторонами таким способом, щоб правильно визначити інтереси учасників, проаналізувати дану конфліктну ситуацію та допомогти досягнути згоди.

Процес судового розгляду сторони не можуть безпосередньо контролювати та передбачити рішення судді, на відміну від медіації, під час якої конфіде-

нційно вони можуть обговорювати проблемні аспекти, пропонувати власні шляхи вирішення та не доводити конфлікт до загострення стосунків. Це забезпечить прозорість процедури та уникнення корумпованості медіатора. В іншому випадку сторони у будь-якому разі можуть звернутися з позовною заявою до місцевого господарського суду.

Так як до суду, зазвичай, звертаються суб'єкти підприємницької діяльності, діяльність яких містить комерційну таємницю, навряд-чи вони зацікавлені в розголошенні відомостей в ЗМІ, особливо серед конкурентів. Усі дії в процесі медіації є конфіденційними, а інформація, яка надається Українському центру медіації та медіатору не можуть бути у вільному доступі інших осіб.

Формат, в якому буде відбуватися процедура примирення обирається на розсуд медіатора. Це можуть бути або спільні зустрічі, або окремі приватні з однією із сторін. При цьому кожна сторона забезпечена рівними умовами можливості дискусії, подання доказів, зауважень та ін. Медіатор не уповноважений приймати рішення, яке, на його думку, буде найбільш правильним. Це виключно воля сторін. Але медіація може бути припинена, якщо медіатор вважатиме, що сторони не докладають максимальних зусиль для досягнення угоди.

Згідно з Директивою ЄС «Про деякі аспекти медіації у цивільних та господарських правовідносинах», медіатор – це будь-яка третя особа, незалежно від віросповідання чи професії, якій пропонується провести посередництво ефективним, неупередженим і компетентним чином. Проте, на мою думку, медіатором не може бути особа без вищої юридичної освіти, інакше це робить його некомпетентним при дослідженні питань, що виникають з господарських правовідносин. Тому, окрім прийняття Закону України «Про медіацію», де буде детально визначено поняття та процедуру медіації, доцільно на законодавчому рівні закріпити певні вимоги до медіатора, наприклад: вища юридична освіта, стаж роботи не менше 3 років в галузі права, громадянство України, складання спеціального іспиту та отримання свідоцтва про права на зайняття даним видом діяльності. Усі медіатори будуть реєструватися у спеціальному реєстрі.

Отже, враховуючи особливості позасудового примирення на основі досвіду європейських країн, можна дійти до висновку, що медіація – це прогресивний шлях вирішення господарських спорів, з метою досягнення взаємовигідної угоди задля вирішення конфлікту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Проект Закону про медіацію [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=47710
2. Офіційний сайт Українського центру медіації [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ukrmediation.com.ua/ua/about_center/about_mediation/
3. Подцерковний О.П. До проблеми примирення сторін у господарському процесі [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://economiclaw.od.ua/k-probleme-primireniya-storon-v-hozyajstvennom-processe/>